

**Rvperti Ab-||batis Tvitiensis, Svmmi Disertissi=||miq[ue]
Theologi, sacris du[n]taxat literis omnia probantis, in XII.
prophetas mino-||res, Commentariorum Libri XXXII**

Rupert <von Deutz>

[Köln], M. D. XXVII.

VD16 B 3835

Cap. I. In mense octauo in anno secundo Darij regis, factum est verbum domini ad Zachariam filium Barachiç, filij Addo propheta[m], discens: Jratus est dominus super patres vestros iracundia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71859](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71859)

RVPERTI ABBATIS
TVITIENSIS IN ZACHARIAM PROPHETAM
COMMENTARIORVM LIBER PRIMVS.

In mense octauo in anno secundo Dario regis, factum est verbum domini ad Zachariam filium Barachie, filij Addo prophetae, dicens Iratus est dominus super patres vestros iracundia. Aggaeus iste & Zacharias contemporales fuerunt, simulq; sub Dario, secundo regni eius anno prophetauerunt, adiuuantes ludaeos & confortantes, sicut in Esdra scriptum est: Tunc surrexerunt Zorobabel filius Salathiel, & Iosue filius Iosedech, & coeperunt edificare templum dei in Hierusalem, & cum eis prophetae dei adiuuantes eos. Duobus mensibus Aggaeus prior q; Zacharias prophetae coepit. Siquidem ad istum in mense octauo, ad illum autem in mense sexto eiusdem anni, q; erat secundus Dario regis, factum est verbum domini. Idcirco sicut prophetae tpe, ita & scripturae istum ille praecedit ordine. Porro Darius, cuius anno secundo prophetauerunt, filius Idaspis, quoniam loco post Cyrum, Mædis & persis imperauit. Denique Cyro filius eius Cabyse & Cabyse duo fratres magi successerunt, eisq; interfectis, Darius iste rex constitutus est. A primo anno Cyri regis, q; templum domini reaedificari iussit in Hierusalem, & quinquaginta sex mille captiuos remisit in Iudaeam, quadraginta copulantur anni, in quibus altare tantum extructum fuerat, & facta templi fundamenta, vicinis nationibus eos ex precepto Cabyse regis, ne templum vel ciuitatem edificaret prohiberibus. Secundum magnitudinem gratiae uel meriti, q; dignus extitit in libro uitae conscribi. Nomen quoque apud homines iste sortitus est, ut uocaretur Zacharias, quod interpretatur memoria domini, & filius Barachie, id est filius benedictionis domini, & filius Addo, id est filius testimonij domini. Magna gratia filius predicat nobis istis, & ipsa gratia cognoscenda est, ex ipso quod ad eum factum est uerbum domini, cuius in ingressu nunc assumimus, quod sic incipit: Iratus est dominus super patres uestros iracundia. Et dices ad eos: Hec dicit dominus exercituum. Conuertimini ad me, dicit dominus exercituum, & conuertar ad uos, dicit dominus exercituum. Sicut in fine Aggaei, ita & in huius initio trina praesulget repetitio nominis domini. Nunquam casu uel sine intuitu rationis putamus ita dictum haec dicit dominus exercituum: Conuertimini ad me, ait dominus exercituum, & conuertar ad uos, dicit dominus exercituum? Non utique casu, non sine rationis intuitu, sed quia propheta erat, & prophetae oculo in illud tempus acceptabile, in illud die salutis totus tenebat, quo dicendum erat: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti, ut abluerentur peccata illa per sanguinem Christi, propter quod dominus iracundia super patres uestros iratus fuerat. Quos namque super patres, & qui fuerat iratus iracundia? Nimis angustam facimus nobis sanctam scripturam, si nullam intelligimus aliam iracundiam, quam captiuitatem unius generationis, quae suo tempore ducta est in illam Babyloniam, quandam modum di huiusmodi particulam, nullosque patres alios, nisi ludaeos, qui in Babylone defuncti sunt, patres Iudeorum, qui inde reuersi sunt. Sed profecto non ualde magna erat iracundia, praetermissa de gente in gentem, & de regno ad populum alterum. Non (inquam) ualde magna illi: quae maiorem considerat, cuius ista quaedam similitudo, tenuisque fuit umbra, per quam uelut imaginem puerilis hominis sensus, magna iracundia, ueraque captiuitate, in quam decidit per Adam, & de qua liberatus est per Christum, paulatim introductus, agnoscat. Igitur iratus est (inquit) dominus super patres uestros iracundia, subauditur, quam iracundiam portastis & uos, sicut & alius propheta confitens loquitur: Patres nostri peccauerunt, & non sunt, nos autem iniquitatem eorum portauimus. Non potest illa iracundia sedari, non potest ille paries inimitiarum solui, nisi per fidem Iesu Christi, nisi signari properetis in nomine patris & filij & spiritus sancti. Dices ergo (inquit) ad eos: Hec dicit dominus exercituum praefatus, ait dominus exercituum filius, dicit dominus exercituum spiritus sanctus: Conuertimini ad me, & conuertar ad uos, id est credite in me, & iracundia remota in reconciliatione suscipiam uos. Ne sitis sicut patres uestri, ad quos clamabatur propter peccata, dicentes: Hec dicit dominus exercituum: Conuertimini de uis malis, & cogitationibus uestris pessimis, & non audierunt, neque attenderunt ad me, dicit dominus. Hoc simile est illi, quod spiritus sanctus uos dicit in Dauid: Hodie si uocem eius audieritis, nolite obdurare corda uestra, sicut in irritatione secundum diem tentationis in deserto, ubi teneauerunt me patres uestri, probauerunt, & uiderunt opera mea & cetera. Quod hic dicit: Ne sitis sicut patres uestri, hoc est, in illo nolite obdurare corda uestra, sicut in illa exacerbatione ubi teneauerunt me patres uestri, Et quod hic dicit: Et non audierunt, neque attenderunt ad

i. Esdr. 5.

Darius quartus a Cyro rex.

Zacharias in nomine, typum Christi gerit.

Trinitatis insinuatio.

Matt. 28.

Qualis fuit illa iracundia domini.

Thren. 3. Ephe. 2.

Psal. 94.

me, hoc est, in illo: Ipsi uero nō cognouerūt uias meas. Igitur ad quē diē nos ducit. Ap̄plus in uerbis illis: Hō die si uocē eius audieritis, ad ip̄m respicere pulchrū est, in isto dicēte: Ne sitis sicut p̄ses uestri. Qm̄ ergo (in q̄ idē ap̄plus) sup̄est q̄sdā intrare in illā requiē, & hi, q̄bus prioribus annūciatū est, nō introierūt p̄pter incredulitatē, itēq; terminat diē quēdā in David, dīcēdo post tm̄ t̄pis: Hodie si uocē eius audieritis, nolite obdurare corda uestra. Nā si Iesus eia requiē p̄stitisset, nunq̄ de alia loqueret post hac diē. Et reuera hodie, hoc tpe salutis gr̄e, qui mūdo illuxit, à Ch̄ri passiōe & resurrectiōe dī, nō solis Iudæis: ne sitis sicut p̄ses uestri, ad q̄ clamabāt prophetæ priores, & nō audierūt neq; attēderunt, ne obduretis corda uestra, sicut p̄ses uestri, q̄ me tētauerūt, & in deserto prostrati sunt, nec in illā requiē introierūt, sed & nobis cūctis hoībus, q̄cūq; sint ex gēte uel natiōe, dī: Ne sitis sicut p̄ses uestri Adā & Eua, qui in illā requiē, i. in paradysum introierāt, & eadē requiē sese indignos fecerūt. Veritatem & hoc sciendū, q̄a quicūq; murmuratores aut rebelles in professiōe Christianitatis sunt, q̄cūq; ex gēte uel natiōe sint, p̄ses eorū recte dicunt illi, q̄ transito mari rubro, quāuis Aegyptū reliquisse uiderent, in illā repromissionis terrā nō introierūt, sed in deserto prostrati sunt, & illi q̄ deinceps missos ad se prophetas nō audierūt, cūcti murmuratores uniuersi rebelles illoꝝ filij sunt, uidelicet p̄ imitationē, & proinde nō minus Græcus, q̄ Iudæus sibi dīctū intelligat, ne sitis sicut p̄ses uestri &c. Sequitur. **L. Patres uestri** & p̄p̄hete ubi sunt? **Mā** quid in sempiternū uiuent? **Uerū** tamen uerba mea & legitima mea, que mādauis seruis meis p̄p̄hētis, nūquid nō cōprehēderūt patres uestros? **L. Ac** si dicat: **Solē** uexatio tūc intellectu det auditui, qm̄ cū in pace habitaretis, prophetis q̄s mittebā, credere noluiſtis, potius uestris attēdētes pseudop̄phetis. **Vbi** nūc illi p̄ses uestri & p̄p̄hete sunt? **Illos** nāq; prophetas mēdaces insultabūda requirit ueritas, de q̄libus Hieremias: **Nolite** (in q̄) audire uerba prophetarū dicētiū uobis: **Nō** seruietis regi Babylonis, q̄a mēdaciū ip̄s loquunt uobis, q̄a nō misit eos, ait dñs, & ipsi prophetāt in uocē meo mēdaciter. **Nūquid** (ait) eiusmodi prophetæ uestri in sempiternū uiuent? **Imō** illi citius mortui sunt, exēplū ḡa, ut ille Ananias, q̄ cōtra Hieremiā, imō cōtra dñm falso prophetauerat. **Nō** misit te dñs, ait Hieremias, & tu cōfidere fecisti p̄p̄m istū in mendacio. **Iccirco** hoc anno morieris, dicit dñs ad uersus eū dñm locutus es. **Et** mortuus est in anno illo, mēse septimo. **Nūquid** ergo in sempiternū uiuent? **Nequa**q; sed uerba mea & legitima mea, q̄ mādauis seruis meis prophetis, illa uiuūt, & illa p̄ses uestros cōprehēderūt. **L. Et** conuersi sunt, & dixerūt: **Sicut** cogitauit dominus exercitūū facere nobis sc̄dm̄ uias nostras, & secūdm̄ adinuentiones nostras fecit nobis. **Nō** bona cōuersio, in eo qd̄ dicūt, sicut cogitauit dñs exercitūū facere nobis, ita fecit. **Quāto** melius atq; suauius Daniel & socij eius: **Dñe** deus magne & terribilis, peccauim⁹, inique fecim⁹, oīa q̄ induxisti sup̄ nos, et uniuersa q̄ fecisti nobis. **Yo** iudicio fecisti, tibi iustitia, nobis autē cōfusio faciei, & cætera his similia. **Recta** cōuersio, & amabilis dīctio talis, ubi semetipsos sic accusant, ut iustificēt deū. **Nō** ita p̄ses uestri (in q̄) sed cōuersi sunt, & dixerūt: **Sicut** cogitauit dñs exercitūū facere nobis, secūdm̄ uias n̄ras, & secūdm̄ adinuentiōes n̄ras fecit nobis. **Ita** dicēdo semetipsos nō iustificāt, q̄a nō possunt iustitiā autē dei nō p̄dicāt, q̄a nolūt. **Uideas** uero q̄ hodie Iudæos, nimirū patrū eiusmodi, patrū malorū filios pessimos, ita p̄manere p̄uersos ut si q̄ras, cur captiui sunt, nihil aliud dicāt, nisi istud, sicut cogitauit dñs, sicut placuit dño, secūdm̄ uias n̄ras fecit nobis, & nunq̄ causam cōfiteri uel nosse uelint, propter quā dñs ita cogitauerit, uel cogitare & facere debuerit. **Dicūt** qd̄: **Secūdm̄** uias n̄ras fecit nobis, sed dicere nolūt, quēnā illa uia fuerint. **Perseuerat** nihilomin⁹ sermo diuin⁹, sermo p̄pheticus. **Ne** sitis (inquies) sicut p̄ses uestri, & illi factis reclamāt: **imō** erim⁹ sicut p̄ses n̄ri, unde sit, ut inexcusabiles sint. **L. In** die uicesima & quarta undecimi mēsis sabath, in āno secūdo **Zacharij**, factū est uerbū domini ad **Zachariā**, filium **Barachij**, filij **Addo** p̄p̄hete **Uerū** cēs: **Uidi** per noctē, & ecce uir ascēdēs super equū rufum, & ipse stabat inter myrteta, que erāt in pfundo, & post eū equi rufi, varij & albi, & dixi: **Qui** sunt isti domini? **Et** dixit ad me angelus domini, q̄ loquebat in me: **Ego** ostendā tibi quid sint hec. **Et** respondit uir qui stabat inter myrteta, & dixit: **Isti** sunt quos misit domin⁹, ut perambulēt terrā. **Et** responderunt angelo dñi qui stabat inter myrteta & dixi:

Heb. 4.

Ne sitis sicut patres uestri.

Num. 14

Esai. 28

Prophetæ falsi.

Hiere. 27

Ibidē. 28.

Nō recta cōuersio Iudæorum.

Dan. 9.

sunt perambulauimus terram, & ecce ois terra habitata & quiescit. Visio pgrandis
 & admirabilis, unius diei, scz uicesima q̄rte undecimi mēsis, in anno secūdo Darij, cuius mē
 se octauo primū fuerat factū ad hūc Zachariā uerbū dñi uisio (in q̄) pgradis, & ualde claris
 or est q̄ ut pati queāt nri cācutiētes, oculi claritate nimia reuerberati. Incipit à uiro ascēdēte
 sup equū rufum, & stāte inter myrteta, q̄ erāt in profundo, & terminat illic ubi coronat se
 sus fili⁹ Iosedech sacerdos mag⁹, coronis Helire, & Tobia, & Hidaie, & Hen filij Sopho
 nia. Qua uoce, q̄libus uerbis pulchritudinē atq; maiestātē eloquar tāte uisiois. Assit autor
 ipse & ordinator uisionū ppheticarū spūs dñi, q̄a prophetica q̄dā historia, q̄dā historica p
 phetia ē expectatōis & aduētus tui Chfe fili dei, passiois & gloriose resurrectōis siue clarifi
 catōis tui Chfe fili hois, & secūdi aduētus tui, q̄ in nouissimo die glia & honore coronat⁹
 & coronarū tuarū nullus termin⁹, regni tui nullus erit finis. Talē tāq; amabilē tuarū laudis hi
 storia, se utcūq; cōtēplari gaudet aius fidelis, optat eloq; lingua tuo deuota nomini. Vidi (in
 q̄) p noctē, & ecce uir ascēdēs sup equū rufum, & ipse stabat iter myrteta, q̄ erāt in profun
 do. Præmiserat ita, Factū est uerbū dñi ad Zachariā filiū Barachia, filij Ado propheta, di
 cēs: & ante q̄ ipsa dñi dicta, q̄ sibi erāt optabilia, subiūgit, Zelatus sum Hierlm, & Sion zelo
 magno &c. Sic et Lucas in Actibus aplosū cū pmississet, Stans Petrus in medio fratru dixit,
 breuiorē licet q̄ hic digressionē fecit, subiūgēs, Erat autē turba hoim silt ferē cētū uiginti. Ita
 q̄ p anticipationē intelligēdū qd pmissit, factū est ad me uerbū dñi, dicēs, prius em narrabit
 ordinē gestarū rei, demūq; ipsa ordietur gratiosa dicta dñi. ¶ Vidi (in q̄) p noctē. Recte p no
 ctē, ut ipm tēpus uisiois tristitia & mœrori cōgrueret, in q̄ ipsa erat, uidelicet ppter diuini
 nā gētis et loci desolationē. Ob eādē causam et Danieli nocte uidit, Et aspiciēbā (in q̄) in ui
 su noctis. Lōga nox et frigida, nec min⁹ erat obscura. Erat em uicesima q̄rta, undecimi mēsis
 Sabath, q̄ apud nos Februarij dñ. Vicesima q̄rta die, luna prope ē in defectu. Igit et prolux⁹
 tas noctis, et aspitas frigoris, et defectus luminis, seu lunę sublustris tristitia cōgruebāt, in q̄
 nimis ppheta cōsolatiōe indigebat supnā uisitatiōis et allocutiōis, q̄ hmōi fuit. ¶ Et ecce
 uir ascēdēs sup equū rufum. Ad qd ascēdēs sup equum, nisi ut faceret, qd postmodū dicit:
 Reuertar ad Hierlm in misericordijs: Vir em ille ipse est dñs, et ppterea sup equū ascēdēs
 te uidebat, q̄a tēpus erat, ut ad illā ciuitatē suā reuerteretur, q̄a tēpus uenerat miserēdi eius.
 Quid erat ille equus, nisi hūana natura ipsius? Nōdū quidē erat hō factus, sed hoc ut fieret,
 parabat, et qd in re futurū erat, p̄senti uisioe significabat. Ob hoc pulchre sup equū ascēdēte
 uidebat, ad Hierlm in misericordijs reuersur⁹, q̄a uidelicet Hierlm illā reādicari causa ista
 exigebat, ut eēt, unde iuxta promissioēs, q̄ ad p̄ses factæ sunt, ipse hō factus nasceret. Equū
 aut uidit, uel dixit rufum, p̄pter ipsius sanguinē rubicūdū. Eundē equū Iohānes in Apo
 calypsi uidit albū. Vidi (in q̄) cœlū aptū, et ecce equus albus, et q̄ sedebat sup eū, uocabat si
 delis et uerax, et exercitus, q̄ sunt in cœlo, sequebant eū. Vnus idēq; equus, et illic ppter suā
 innocētā uisus est albus, et hic propter passiois suæ sanguinē rufus. Quid aliud intrēdit ec
 clesia, dū dicit in Canticis: Dilectus meus cādūsus et rubicūdus: Et ipse stabat inter myrteta
 q̄ erāt in profundo. Myrtus tēperatiuæ naturæ ē, et hāc arborē medicorū libri aptā asserūt
 curādīs infirmitatib⁹, et maxie mulierū necessitatibus plurimis. Dicitur autē myrtus à mari,
 eo q̄ maris litoribus soleat innasce. Vnde est illud Vergilij: Littora myrtetis lætissima. Et
 amātes littora myrtæ. Quid ergo significāt myrteta, nisi sanctas et uere salubres legis et pro
 phetae atq; psalmorū scripturas: Et iste uir, de q̄ loqmur, nōne iā tūc stabat iter hmōi myr
 teta: Etem scrutaminē (in q̄) scripturas, et ille sunt, q̄ testimoniū phibēt de me. Plane ab ois
 bus sanctis scripturis testimoniū habere, hoc ē, inter myrteta stare, Et myrteta (in q̄) erāt in
 pfundo. Nā reuera sanctarū scripturarū magnū ē profundū. Vnde Psalmū. Abyssus (in q̄)
 abyssum iuocat. i. unius scripture pfunditatē ut penetrare ualeas, alterius scripture admota
 pfunditas plurimū iuuat. Illic stabat uir, et illic p̄t inueniri, atq; inde cognosci, si q̄ritur, non
 aut inuenitur ab eo, q̄ q̄rere nō uult, ueluti stās aliq; inter myrteta, nec ita in propatiōe ē, ut
 cito uideat à negligēter p̄tereūtibus, nec ita later, ut nō possit inueniri à diligēter q̄rentibus.
 ¶ Ex q̄ Moses i typū eius agnū in Aegypto imolauit, et postea domorū eius sanguie signa
 uit, ino et ex q̄ p̄ Abrahamā unigenitū filiū Isaac sacrificatur⁹ sup arā imposuit, et ex eo ac de
 inceps rufus cepit uideri equus, sup quem uir iste ascēdit, Etem quocunq; te uerteris inter
 myrteta

Visio pgra
grandis.

Ad. 1.

Vidi p noctē.

Danie. 7.

Vir sup equū
filius dei i hu
mana natura

Idē equus &
alb⁹ & rufus.
Apo. 19.

Cant. 5.
Myrtus.

Myrteta, scr
pturæ sanctę
Iohan. 5.

Psal. 41.

Exo. 12.
Gene. 22

Equi alii, rufi
albi, & uarii.

Apo. 19.

Patriarcha p
ambulauerit
terram.

Heb. 11.

Psal. 86.

Psal. 104.

Gen. 12.

Esa. 2.

Esa. 48.

Hiere. 20.

myrteta hmoi, i gerit se oculis tuis sacramentū passionis huius uiri pfiguratū, tā factis q̄ dñi
Eis patriarcharū & prophetarū mysticis. ¶ Et post eū (inq̄) equi rufi, uarii & albi. Post eū
(inquā) & nō ante eū: nā ipse est ante oēs, & primogenitus in multis fratribus, & oēs sancti
fratres eius, equi utiq; dñi, alij martyrio rufi, alij candore uirginitatis albi, alij diuerforū char
rismatū donatide uarij sequūtur eū, sic ut supra ex Apocalypsi dictū est, & exercitus q̄ sunt
in cœlo, sequebātur eū. Oēs equi hmoi seflorē unū habent, deū, & iccirco concordē faciūt
exercitū. Et dixit: Qui sunt isti dñe mi? Cui dixerit, uel quē interrogauerit, utrū uirū ipsū,
q̄ stabat inter myrteta, angelū suū, i. sibi deputatū q̄ loquebat in eo, non facile dinoscitur, sed
hoc palā est, q̄ utrunq; respōdet. Nā primo subiungitur, & dixit ad me angelus dñi, q̄ loque
bat in me, ego ostendā tibi qd̄ sint hæc, ac deinde, & rñdet uir q̄ stabat inter myrteta, & dixit
Isti sunt quos misit dñs, ut pambulant terrā. Nisi esset propheta is cui sic responsum ē, nō
esset responsio siue demonstratio sufficiens, isti sunt quos misit dñs, ut pambulant terram.
Sed q̄ propheta erat, iāq; spūalem habebat intelligentiā, intelligere potuit, unde & ultra
nō q̄siuit. Querimus aut̄ nos quō miserit dñs illos, quos diximus equos suos, ut pambulan
rent terrā, & qd̄ intendentes rñdeant, & dicāt ei, pambulauimus terrā, & ecce ois terra habi
tat & quiescit. Vt inueniamus primū, adiungēdum est qd̄ sequitur: Et respondit angē
lus dñi, & dixit: Domine exercitūū vsq; quo non misereris Hierusalē & urbium
Iuda, quibus iratus es: Iste iam septuagesimus annus est. Igitur equi dñi, scilicet
hoies sancti, q̄les fuerunt Abrahā, Isaac, & Iacob, & ceteri magnā depropterit querelā
dicēdo, pambulauimus terrā, & ecce ois terra habitat & quiescit, Ac si dicerēt: Tu dñe mi
sisti ut pambularemus terrā, & iussu tuo facti sumus instabiles, fuimusq; peregrini & hospī
tes sup̄ terrā, & hoc confitentes, significabamus nos patriā inquirere, atq; expectare funda
menta habentē ciuitatē, cuius artifex & cōditor tu es deus. Siquidē illius meminisse, ha
beamus utiq; tēpus reuertēdi. Nunc aut̄ meliore appetiuimus, i. cœlestē. Porro illius cœ
lestis pparatio nobis esse debuit ista Hierlm̄ terrestris, q̄ uidelicet nō est nobis inuenire ci
uitatē cœlestē quā appetiuimus, nisi hinc promissio impleat, fiatq; qd̄ scriptū est, & hō na
tus est in ea, & ipse fundauit eā altissimus. Perambulauimus terrā, prauisimus de gente in
gentē, & de regno ad populū alteq; ali qui sponte iussu tuo de terra sua egressi, aliqui capti
ui nō spōte abducti, & ecce ois terra habitat & quiescit. Hierlm̄ aut̄ & terra Iuda nō habita
tur neq; quiescit, terra cuius habitatio, cuius quies sola est necessaria nostræ spei, nīz expe
ctationi, nīz salutē, ut fiat qd̄ promissum est nobis, ut iustificeris deus in sermonibus tuis, ut
de Hierlm̄. Ad istā uere magnā & ualde oportunā taliū equorū dñi querelā rñdens seq; ad
iungēs angelus dñi dicit, Dñe exercitūū usquequo tu nō misereris Hierlm̄, & urbium Iuda
q̄bus iratus es: Iste iā septuagesimus annus est, Hic angelus dñi rñdens, recte intelligitur nō
ipse uir q̄ stabat inter myrteta, cui & loquebant, dicētes: pambulauimus terrā. Ipse quidē an
gelus dñi dictus est, ita & responderūt angelo q̄ stabat inter myrteta, sed nō ipse est q̄ di
cit, dñe exercitūū, usquequo tu nō misereris & c. Sequitur em̄. ¶ Et respondit dñs an
gelo qui loquebatur in me, uerba bona, uerba consolatoria. ¶ Qui loquebat in p̄phe
ta solūmō angelus est, q̄ aut̄ stabat inter myrteta uir siue angelus, ipse est dñs exercitūū. Sed
dicet aliqs. Si uir ille angelus ille q̄ stabat inter myrteta (ut iā dictū est) dñs ipse exercitūū est,
quō dicit uel dicere cōuenit illi, isti sunt q̄s misit dñs, hoc profectō sup̄ siue queritur, cū dñi
uel dei nō una tm̄ p̄sona sit, & una de duabus, & alia de alia loquat, ut illic: & nūc dñs misit
me & spūs eius, & alibi: Dñs mecum est tanq̄ bellator fortis. Sequitur. ¶ Et dixit ad me an
gelus qui loquebatur in me: Clama, dicens: hec dicit dominus exercitūū. ¶ Clama
sum Hierusalē & Sion zelo magno, & ira magna ego irascor sup̄ gentes opulētas,
q̄ ego iratus sum parū, ipsi uero addiderūt in malū. Propter ea hec dicit dominus
Reuertar ad Hierusalē in misericordijs, domus mea edificabitur in ea, ait dñs ex
ercitūū, & ppendiculū extendetur sup̄ Hierusalē. ¶ Angelus q̄ loquebat in propheta,
iā hic facit qd̄ paulo ante promisit. Dicēt nāq; qd̄ sunt isti dñe mi: ita rñdit. Ego ostendā tibi
qd̄ sint hæc. Clama (inq̄) dicens: Hæc dicit dñs exercitūū. Zelatus sum Hierlm̄ & c. Ac si
dicat: Quæris de uiro stante inter myrteta, cur ascēdat sup̄ equū, ecce dico tibi, q̄ magnum
est signū

est signū dñi exercitūū, ualde irati sup gētes, quæ Iudā & Hierlm affligerūt. Sup equū ascēdit, & cōtra eas uadit. Quā ob causam? Videlicet qa ego (inqt) tanq̄ pater, siue tanq̄ uir, coniugē amās, zelatus sum Hierlm, & Sion zelo magno, zelo bono, uisitando in uirga iniquitates eorū, & in uerberibus pctā eorū, quæ uidelicet uirga nunc fuit potestas Babyloniorū, quæ uerbera sunt captiuitas, & tēpli uel ciuitatis incendiū. At uero gētes, qbus tradidi filiōs in hoc ipsum, addiderūt siue adiuuerūt in malū. Quid addiderunt? Illud nimirū efficere uoluerūt, qd si fuisset effectū iā nō uirgā siue uerbera tm̄, sed plus q̄ uirgā plus q̄ uerbera suibrent quippiā, scilicet mortis additamētū. Hoc em̄ agere, & ad hoc illos impellere uoluerūt, ut ne derelinquerēt deū suū, & nolētibus cōsentire, dira supplicia mortesq; diuersas intulerūt. Propterea hæc dicit dñs: Reuertar ad Hierlm, in misericordijs, hoc qd̄ nūc uidisti uirū ascēdentē sup equū rufum, & post eū equos rufos, uarios & albos, & dixisti, qui sunt isti dñe mi, equi rufi, uarij & albi, exercitus dñi sunt, & hic ipse dicitur & est dñs exercitūū, q̄ tot equi, & multo plures q̄ uidisti, uadūt post eū, ut tu uidēs, nō timeas gētes opulentas, & recte dicas, ut qdā alius ad puerū suū dixit, noli timere, qa plures nobiscū sunt q̄ cū illis. Quod eo dicēte et orāte, aperuit dñs oculos pueri, & uidit, & ecce mōs plenus eq̄rū & curruū igneorū in cōspectu Helisæi. Ecce tu q̄ uidisti eq̄s dñi, & ip̄m ascēdentē sup equū suū rufum, cū his uerbis, reuertar ad Hierlm in misericordijs, domus mea ædificabitur in ea et pp̄diculū extēdetur sup Hierlm. Istud clama & cōtestare filijs trāsmigratiōis, ut cōfortent̄ sciētēs dñm, ad ipsos reuertī in misericordijs, & dicito qa ascēdentē uidi. **L** Adhuc clama dicens, hæc dicit dñs exercitūū. Adhuc affluent ciuitates meg bonis, & cōsolabitur dñs adhuc Sion, & eliget adhuc Hierusalem. **L** Nō (inqt) hoc tātū clames, quod domus mea ædificabitur, & pp̄diculū sup Hierlm extēdet, sed sicut interpellatus est ipse dñs à me dicēte, dñe exercitūū usq; quo tu nō misereberis Hierlm, & urbī Iudā, qbus prius iratus es, ita respōsum accipe meū, et de Hierlm & de ceteris urbibus Iudā, qa adhuc (inqt) affluent ciuitates meæ bonis, subauditur tēporalibus, & p̄pterea cōsolatiōe sempiterna cōsolabitur dñs adhuc Sion, & electiōe p̄fecta eliget adhuc Hierlm, ita uer̄, ut sicut apud aliū p̄phetā dicit, uocetur ciuitas iusti, mater ciuitatū urbs fidelis, & fiat qd̄ apud eundē locutus est dicēs, qa de Sion exhibit lex, et uerbū dñi de Hierlm. **L** Et leuaui oculos meos & uidi ecce quatuor cornua, & dixi ad angelū qui loquebat̄ in me. Quid sunt hec? & dixit ad me. Hæc sunt cornua que uentilauerunt Iudā & Hierusalem, & ostendit̄ mihi dñs quatuor fabros, & dixi. Quid isti uentūr facere? qui ait, dicens: Hæc sunt cornua que uentilauerūt Iudā per singulos uiros, & nemo eorū leuaui caput suū, & uenerūt isti deterrere ea, ut desiciat̄ cornua gentiū, que leuauerūt cornū sup terrā Iudā, ut disp̄gerent eā. **L** Ecce scdm̄ quādā similitudinē exercitūū ad bella ediuerso procedentiū, hinc apparuit dñs exercitūū, ascēdēs super equū rufum, et equi rufi uarij et albi post eū, atq; inde quatuor cornua, scilicet exercitus siue reges exercitūū, i. gentiū que disp̄serūt (ait) Iudā, et Israhel, et Hierusalem. Nā quatuor gentes quæ in regibus utiq; superbie cornibus diuinū nomē impugnauerūt, et dei populū obtriuērūt Babylonios Mædos atq; Persas, Macedonas ac Romanos esse, et nunc angelus interrogatus à propheta exponit, et Daniel plenissime replicat, qui in uisione statuæ quæ habebat aureū caput et pectus argenteū, et sub umbilico æreū, et crura ac pedes ferreos ac fictiles, has quatuor gentēs interpretatus est. Et rursum in alia uisioe quatuor bestias, leonā et ursū, et pardū, et quartā terribilē bestia, cui nomē nō posuit, eadē gētes sub alia figura mōstrauit. Mædos et Persas unū esse regnū post uictoriā Cyri, nō ambigit, qui et seculares et sacras lras legit. Quid Babylonij q̄ Mædi, atq; Persæ, qd̄ Græci, i. Macedones fecerit, quō Iudā et Isrl̄ & Hierlm, q̄ si cornibus uentilauerint, quō cornū Romani imperij nō solū Hierlm illā, que iā nō erat Hierlm, sed sp̄ualiter Sodoma et Aegyptus, ubi dñs noster crucifixus est, uerū et Chri eccliam, uerū Iudā, uerū Israhel, uerū q̄ Hierlm eliserit atq; dissipauerit missis per orbē terrarū, siue ubiq; gentiū crudelibus edictis legibusq; publicis, q̄ nescit, q̄ nō audiuit? Et eiusmodi cornua simul quidē prophetica uisioe demōstrata sunt, uerū dei populū nō pariter oppresserūt sed sibi inuicē successerūt Babylonij Mædi et Persæ. Persarū regno regnū Macedonum regno Macedonū, imperiū Romanorū. **L** Similiter de fabris sciendū, qd̄ simul quidē propheta

Zelus bonus dñi ad Hierusalem. **Plam. 22.**

Eliseus. **4. Reg. 6.**

Esai. 1. **Ibid. 3.**

Quatuor principua regna contra dñm. **Danie. 2.**

Ibid. 7.

Apo. 11.

Quatuor fabri, mali angeli, qui regnis presunt.

COMMENT. RVPER. ABBA. LIB. I.

pheta ostensi sunt, ueniētes ad deterenda cornua regnoꝝ illorū, sed nō uno eodēq; tempore detriuerūt, neq; oēs oia, sed singuli singula certis tēporibus deterētes cōfregērūt, & inuicē cōtrarij fuerūt, & alter alteri restiterūt. Quinā sunt uel fuerūt quatuor isti fabri: Nimirū nō absurde intelligitur qd fuerint principes. i. angeli illi q; singulis præerant regnis, sicut apud

Dani. 10.

Danielē declarat his uerbis. Ego (inqt) angelus ueni propter sermones tuos. Princeps autē regni Persarū restitit mihi uiginti & uno diebꝰ, & infra. Nunqꝰ (ait) scis qre uenerim ad te? Et nūc reuertar ut prælier aduersus principē Persarū. Cū em̄ egrederer, apparuit princeps Græcorū ueniēs. Sicut principē Persarū, & principē legimus Græcorū, ita principē quēlibet Babylonioꝝ, & principē aliquē fuisse nō dubitamus Romanorū, scz angelos q; singula regnis p̄fuerūt, malos utiq; angelos, malos principes, maligni, in q; mūdus positus erat, neq; manifeste testant acta principatus eorū, acta crudelia, gesta sanguinea, q; narratiōibus herisonis libri tā seculares, q; diuini pleni sunt. Vnus dei populus bonū angelū, bonū habebat

Populo dei bonus præerat angelus.

principē, scz Michaelē, ut ibidem angelus q; Danieli loquebatur, ueruntamē (inqt) annū ciabo tibi, quod expressum est in scriptura ueritatis, & nemo est adiutor meus in omnibus his, nisi Michael princeps uester. Primus istorū quos propheta dñs ostēdit, primus fabricorū eiusmodi, scilicet angelus q; præerat Babylonis, detriuit cornua gētū, q; uentilauerūt ludā & Israhel, & Hierl'm, in eo uidelicet qd p̄mittēte uel disponēte iusto iudice deo caput regni Assyriorū Niniuē subuerterūt, multasq; gētes p̄ circuitū, nō ualēte aliquo resistere principi Babylonioꝝ. Nō qdē ille neq; alij fabri. i. principes mali, q; secundus princeps Persarū, Babylonici regni cornū cōtriuuit, tertius princeps regni Græcorū, q; Persas cornu suo uentilauit, quartus princeps Romanorū, q; cornū Græcorū citissime cōfregit, nō inquit, isti p̄pterea sic & sic egerūt: Nō propterea irati sunt, q; regna illa populū dei uexauerunt, sed cū semp̄ auditi sint sanguinis humani, & uidere hominū cædes eorū luxuria sit, p̄missio delibenter usi sunt, quod uidelicet p̄missum, cū sit iustū & bonū, ipsi semper illo iniuste & male utunt, sicut ecōtra deus malis eorū semper bene utitur. Vnde notandum quod cū dixisset propheta, quid isti fabri ueniunt facere, repetiuit angelus quod iā dixerat. Hæc sunt cornua quæ uentilauerunt ludā, & adiecit, quod nō dixerat, p̄ singulos uiros, & nemo eorū leuauit caput suū, & tunc demū de fabricis ait. & uenerunt isti deterere ea, ut detriant cornua gentiū, quæ leuauerūt cornū super terrā ludā, ut disperderēt eā, & est sensus. Cornua quæ uentilauerūt ludā, i. reges uel regna, quæ captiuauerūt uel obtriuuerunt ludā, singula suis temporibus nimis grandia, nimisq; fortia fuerūt, ita ut dū uentilaret ludā per singulos uiros, nemo eorū leuaret aut leuare deberet caput suū, uerū dū alterū cōtra alterū cōfregit, & alterū fortitudinē, quasi manu fabrilī & ferreo malleo cōtūdit atq; cōfringit, siue detrit, datur in

Leuaſ caput

de occasio leuandi caput suū, & resistendi iā detritis cornibus gentiū. Verbi gratia. Cornu

J. Machab. 1.

magnū de quatuor cornibus unū fuit regnū Græcorū. Sed diuisum est cōtra semetipsum, quia de regno uno, regna quatuor facta sunt. qñ Alexādo mortuo, obtinuerūt pueri eius regnū, unusquisq; in loco suo. Attende nunc. Si regnū illud integrū permansisset & unū, nunquid contra illud Iudas Machabæus leuasset caput suū? Equidē potuisset hoc fieri per dei auxiliū sed placuit deo tali ordine fieri hoc ipsum, scilicet ut regnū diuisum infirmis existeret, & p̄terea faber ille magnus Romani imperij principatus, eidē superueniret, suocq; illud malleo tunderet ac detereret. Recēsitā historix hoc testant qd Epiphanes ille Antiochus, cōtra quē recte & iuste caput suū leuauit Iudas Machabæus, iā dudū crescentis & inualeſcentis eiusdē Romani imperij uiribus terebatur, & legati Romanorū iussu Israhel Aegypti in quā regno suo uoluerat adiungere, unde fuerat inhoneste reuersus. Laudabilis in ista quoq; prouidētia dei, quia sicut quādo primū Israhel ex Aegypto ascēdit rubrum mare, ut transiret, diuisit illi in diuisiones, ita extunc regna gentiū, quorū in medio peregrinatur, omnis q; ad deū tēdit, uerū Israhel cōtra semetipsā diuisit, ita ut illoꝝ dissensio sanctis & electis occasio salutis existeret. ¶ Et leuaui oculos meos, & uidi, & ecce uir, & in manu eius funiculus mensor, & dixi: Quo tu uadis? Et dixit ad me: Ut metiar Hierosolē, uideā, quanta sit latitudo eius, & quāta longitudo eius. Et ecce angelus qui loquebatur in me, egrediebatur, & alius angelus egrediebatur in occursum eius, & dixit ad eū: Surre & loquere ad puerū istū dicens: Absq; muro habitabitur Hierosolē

Vide. Iose. de antiq. lib. 12. cap. 6.

CAP. II.

¶ Et leuaui oculos meos, & uidi, & ecce uir, & in manu eius funiculus mensor, & dixi: Quo tu uadis? Et dixit ad me: Ut metiar Hierosolē, uideā, quanta sit latitudo eius, & quāta longitudo eius. Et ecce angelus qui loquebatur in me, egrediebatur, & alius angelus egrediebatur in occursum eius, & dixit ad eū: Surre & loquere ad puerū istū dicens: Absq; muro habitabitur Hierosolē